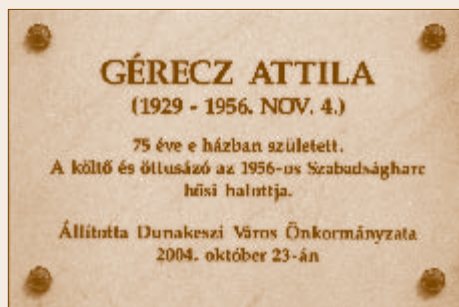

CSOMA ATTILA Emléktáblák Dunakeszin

III. rész

Emléktáblák után kutatva tovább folytatjuk sétánkat Dunakeszin, ezúttal a Műhelytelepnek nevezett városrészen, amely bár csak néhány sétányból álló, viszonylag kis alapterületű szeglete a városnak, helytörténeti emlékekben igencsak gazdagnak számít.

A Béke útról az Állomás sétányra befordulva néhány száz méter megtétele után elhaladunk a költő Gérecz Attila háza mellett, amelyre emléktábla is felhívja a figyelmet. Gérecz

1929. november 20-án született. Apja vitéz Gérecz Ödön MÁV-gépész-mérnök volt, aki a helyi Járműjavító Műhelyben dolgozott, ezért került a család

Dunakeszire. Gérecz az első osztályt 1937/38-ban a MÁV Elemi Iskolában a Műhelytelepen végezte, ezután a család Budapestre költözött. Attila 1944 őszén bevonult a nagyváradi Magyar Királyi Gábor Áron Honvéd Tüzérségi Hadapródiskola alakulatába. 15 évesen nyugati hadifogságba került, ahonnan 1946. október 23-án tért haza, majd magánúton érettségizett le a Kölcsey Gimnáziumban. Mivel hadapród múltja és családi háttere miatt nem vették fel az egyetemre, esztergályosként dolgozott Csepelen. Ifjú erejét a sportnak áldozta: 1949-ben már a magyar öttusa válogatott keretének a tagja volt, kitűnően lovagolt, vívott, futott, úszott és lőtt. Pályafutását hirtelen derékba törte 1950. december 8-i letartóztatása, mikor összeesküvés és hazaárulás vádjával 15 évi börtönre ítélték. Gyűjtőfogházban, Vácott és Márianosztrán töltötte büntetését. 1954-ben megszökött Vácról, a Dunát átúszva menekült, azonban három nap múlva árulás következtében a fővárosban elfogták. Ezek után szigorított börtönt kapott. A börtönben a „Füveskerti” költők barátságukba fogadták, és versírásra buzdították. A Kozma Utcai Gyűjtőfogházból 1956. október 30-án szabadította ki a forradalom. Az Írószövetség tagjaival találkozva ő fogalmazta meg a *Kiáltoány a Nemzethez* című írást, amit a rádióban is felolvastak. 1956. november 4-én keserű elszántsággal csatlakozott az utcai szabadságharcosokhoz, két szovjet tankot harcképtelenné tett, azonban egy harmadikról halálos lövést kapott. Halálhírét a család jó barátja, Duchzel Mária kapta, aki a Klauzál téren eltemette Attilát. Sírja ma – sok viszontagság után – a Fiumei úti sírkert 21-es parcellájában áll. Versei kötetben először Németországban, majd az 1990-es évek elejétől Magyarországon is megjelentek, értékes műfordításaival együtt. Több posztumusz elismerést kapott, valamint Budapesten is több emléktáblát állítottak tiszteletére. Nevét több emlékverseny és díj is őrzi. 2004-ben Dunakeszi Város Képviselő-testületének döntése értelmében posztumusz díszpolgári kitüntetésben részesült. Az emléktábla szövege: „Gérecz Attila 1929–1956 nov. 4. 75 éve e házban született. A költő és öttusázó az 1956-os Szabadságharc hősi halottja. Állította Dunakeszi Város Önkormányzata 2004. október 23-án.” Az emléktáblánál a Bárdos Lajos Általános Iskola diákjai október 23-ához kötődően minden évben megemlékezést tartanak.

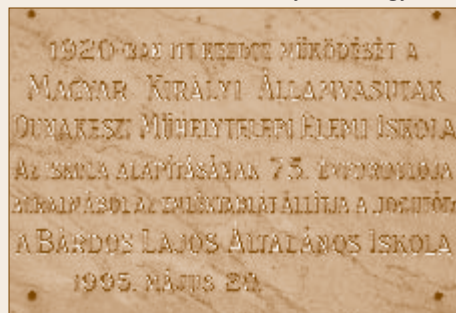
Kicsit tovább haladva az Állomás sétányon, a József Attila Művelődési Központ falán két emléktáblát is találhatunk, az egyik az intézmény fél évszázados fennállását ünnepli. A kultúrházat a Magyar Királyi Államvasutak építette az 1910-es évek elején, a járműjavító üzem létesítésével egyidőben. Az épület az I. világháború idején hadikórházként szolgált de 1926-ban már művelődési központként működött, a Magyarság Dal- és Önképző Egyesületnek, a járműjavító kulturális egyletének adott helyet. Az 50 éves fennállására készült emléktábla szövege a következő: „Elhelyeztük Dunakeszi várossá nyilvánításának a József Attila Művelődési Központ fennállásának 50. évfordulója alkalmából haladó hagyományai ápolásában és az épület újjátételében résztvevők dicséretére. 1977.”

A másik emléktábla a Magyar Királyi Államvasutak Dunakeszi Műhelytelepi Elemi Iskola alapítását idézi. Az új járműjavító üzemmel egyidőben épült az üzemhez tartozó munkás-lakótelep, s az igényeit kiszolgáló elemi iskola is, amelyet 1920-ban alapítottak. Az emléktábla szövege: „1920-ban itt kezdte működését a Magyar Királyi Államvasutak Dunakeszi Műhelytelepi Elemi Iskola. Az iskola alapításának 75. évfordulója alkalmából az emléktáblát állítja a jogutód: a Bárdos Lajos Általános Iskola. 1995. május 20.”

A figyelmes szemlélő a József Attila Művelődési Központ épületén belül is találkozhat emléktáblával, amelyet a Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár 1. Sz. Fiókkönyvtárában avattak fel a könyvtár 75 éves jubileumára emlékezve. A művelődési ház épületében 1928-ban hozták létre a Magyarság Dal és Önképző Egyesület könyvtárát, amely az első könyvtár volt Dunakeszin. Az a könyvtár egyébként nem jogelődje a Kölcsey könyvtárnak, így az emléktábla inkább a dunakeszi könyvtárügy 75 éves évfordulójára emlékeztet. Az emléktábla Dér Győző, helyi művész alkotása. A rézből megmunkált emléktáblán a Magyarság Dal és Önképző Egyesület, valamint Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár címere illetve jelképe látható, illetve az 1928 és 2003-as évszámok között a jubileumot jelölő 75-ös szám. Az emléktábla szövege: „1928 Magyarság Dal és Önképző Egyesület könyvtára 2003 Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár 1. Sz. Fiókkönyvtára”.

Áttérve az Iskola sétányra, az egykori 3. Számú, mai néven Bárdos Lajos Általános Iskola falán találjuk az iskola fennállásának fél évszázadát ünneplő emléktáblát. Az iskola létrehozása szoros összefügg

a MÁV Járműjavító keletkezésével, amely 1926-ban kezdte meg a működését. A Műhelytelepen létesített iskola a járműjavítóban dolgozó munkások gyerekeinek az oktatását látta el. Az iskola valójában már a húszas évek elején beindult, de a főépület csak 1927/28-ra készült el, erre emlékezik a tábla. Az emléktábla szövege: „Iskolánk fennállásának 50. évfordulóján emlékül a tanulóifjúság és a tantestület. 1977. IV. 22.” Egy másik emléktáblát is fellelhetünk az iskola falán, amely a Dunakeszi Gimnázium működésére emlékezik. Dunakeszi községben 1963-ban létesült gimnázium, Dunakeszi Gimnázium néven. Kezdetben a 2. Sz. Általános Iskola épületében működött az intézmény, mivel önálló épületről anyagiak híján nem gondolkodhatott a település. 1973-ban a 3. Sz. Általános Iskolában (ma Bárdos Lajos Általános Iskola) átadták a tíz tantermes ún. „kék” iskolát, és ezzel egy időben a gimnáziumot közös igazgatás alá helyezték az általános iskolával. A gimnázium és az általános iskola tíz évig működött együtt, erre emlékezik az iskola falán található kicsiny emléktábla. A gimnázium 1983-ban az 5. Sz. Általános Iskolába költözött, majd 1990-től már saját épületben működött tovább. Az emléktábla szövege: „Itt működött a gimnázium 1973-83.”

Nem messze az iskola épületétől, a róla elnevezett sétányon találjuk a főműhely egykori igazgatójának, Lányi Ferencnek az emlékművét. Lányi Ferenc 1883-ban született Érsekújváron, 1926-ban került Dunakeszire, amikor rábízta a MÁV Főműhely vezetését, azaz majdnem 600 ember irányítását. Az első években a MÁV-lakótelep műhelyfőnöki szolgálati lakásában lakott, majd a 30-as évek végén elkészült családi házában, a mai Liget utcában élt haláláig. Három gyermeke született: Ilona, Ferenc és Katalin. Lányi Ferenc érdemeit hiánytalanul felsorolni szinte lehetetlen. Elsődleges feladatán, a termelői munka szervezésén és irányításán túl gondja volt 160 MÁV-lakótelepi lakás elkészültére, karbantartására, igazságos elosztására, a lakótelep tisztaságára és rendjére (tűzoltóság, rendészet, kertészet, pályafenntartás). Fontosnak tartotta, hogy dolgozói, ill. családtagjaik értékesen és tartalmasan használják ki szabadidejüket. Megszervezte a Magyarország Dal- és Önképző Egyesületet, ill. a sportegyesületet, melyek elnökségét vállalta. Figyelemmel kísérte és támogatta a műhelytelepi iskolát is, valamint megteremtette az igényeknek megfelelő vallásgyakorlás lehetőségét (az iskolában kápolna, a legényotthonban református imaház működött), végül a műhely dolgozóit összefogva megépítette a Jézus Szíve templomot és annak orgonáját. Az ifjúsági mozgalmakat (cserkészlet, leventemozgalom) a településen felélesztette, azok működését támogatta. Létrehozta az ún. szociális választmányt is, amelynek feladata a rászoruló családok anyagi, ruházati és tanszerekkel való segítése volt. Lányi Ferenc különféle módon támogatta a Banktelepen és a Révdúlón családi házat építő dolgozóit, valamint sikerült a műhely munkáit átsegítenie a 20-as és 30-as évek gazdasági válságának nehéz évein is. Kiváló kapcsolatteremtő-készségének eredménye, hogy a Főműhelyben készültek el

a kormányzói kocsik és az 1938-ban, a Szent Jobbot az országban bemutató Aranyvonat „aranykocsija”. Szaktudásával, közvetlenségével, szociális érzékenységével, közösséget kovácsoló tevékenységével kivívta dolgozóinak és családjaiknak bizalmát, tiszteletét. Termelési, kulturális és sporteredményeivel a Dunakeszi-Műhelytelep országos hírnevet vívott ki. Lányi Ferenc 1939-ben a lengyel kormánytól Arany Érdemkeresztet kapott, majd 1945-ben Fieszl János esperesplébános javaslatára a Nagy Szent Gergely Renddel tüntették ki. Szerénységére jellemző, hogy kitüntetéseit környezete csak halála után tudta meg. A Főműhelyt 1944 szeptemberéig vezette, majd nyugdíjba vonult. Lányi Ferenc 1961-ben hunyt el Dunakeszin, itt temették el. Dunakeszi városa 2002-ben tisztelete jeléül sétányt nevezett el róla a Műhelytelepen. Az emléktábla szövege: „Lányi Ferenc 1883–1961 gépészmérnök, főtanácsos. 1926-tól a MÁV Dunakeszi Főműhely vezetője volt.”

Lányi emléktáblájától nem messze, a főműhely-vezető egyik fő művének számító Jézus Szíve templom falán található József Mindszenty bíboros emléktábláját. Mindszenty 1892-ben született Csehimindszenten. 1915-ben szentelték pappá. Konzervatív-tradicionalista, keresztényszociális nézeteket vallott. 1944 márciusában veszprémi püspök lett. Nyíltan szembeszállt a nemzetiszocialista nézetekkel és püspöktársaival tiltakozott a zsidóüldözések ellen. Ezért a nyilasok 1944. november 27-én letartóztatták és Sopronkőhidára hurcolták, ahonnan szovjet csapatok szabadították ki. 1945 augusztusában a pápa esztergomi érsekké nevezte ki, majd 1946 februárjában bíboros lett. Nyíltan szembeszállt a kommunistákkal, akik 1948. december 26-án hamis vádakkal letartóztatták, majd nyilvános kirakatperben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Az 1956-os forradalom alatt szabadult ki, hivatalát rögtön elfoglalva a forradalom támogatója lett. A visszaemlékezések szerint kiszabadulásának napján Dunakeszin is járt, ahol rövid beszédet mondott az öt ünneplő embereknek. A szovjet beavatkozás hírére 1956. november 4-én az USA nagykövetségére menekült, ahol egészen 1971 szeptemberéig tartózkodott. A magyar kormány és a Vatikán közötti titkos tárgyalásoknak köszönhetően hagyhatta el a nagykövetséget, később Bécsben telepedett le, ott hunyt el 1975-ben. 1990-ben rehabilitálták, hamvait 1991-ben, Máriazellből hazaszállítva Esztergomban temették el. Az emléktábla szövege: „Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek, Magyarország hőselelke hercegprímása 1892–1975. Devictus vincit – legyőzötve győz!”

A jövő évben tovább folytatjuk sétánkat, és a város másik oldalára átérve, az alagi emléktáblákat keressük fel.

